

Стренадко В.Р.,

здобувачка вищої освіти

Харківський національний технічний університет

сільського господарства імені Петра Василенка

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Науковий керівник:

О. В. Воронянський

кандидат історичних наук, професор

Інтерес до проблем політичного лідерства існував ще з давніх часів, а в сучасному глобалізованому світі він навіть посилюється. Політичне лідерство є могутнім джерелом і рушійною силою політичного процесу. Потреба в політичному лідерстві лежить в сутності, природі самої людини та суспільства, є способом суспільної самоорганізації, упорядкування суспільно-політичного життя.

Аналіз літератури свідчить, що еволюція поглядів на політичне лідерство в останні роки була пов'язана з виробленням методологічно нового погляду на владу. Термін „політична еліта” стали тлумачити значно ширше, ніж раніше. Якщо ще недавно політичною елітою вважали переважно закриту групу політичних лідерів, то нині цим терміном визначають соціальні суб'єкти, пов'язані з проблемами політичного розвитку, які потужно впливають на соціально-політичні процеси, на розвиток суспільства. Демократична модель суспільної організації виступає як форма контролю над елітами. Бо саме еліти виконують лідерські функції. Залежно від стану, в якому перебуває суспільство, на перший план виходить їх модернізаційний або стабілізуючий вплив на нього. Елітистський підхід до вивчення політичного лідерства пояснює залежність політичного лідерства від соціального статусу лідерів, тлумачить

лідерство в політиці як владу «згори», а також вказує на зв'язок демократичного типу лідерства з конфліктами в політиці. Проте цей підхід залишає за межами дослідження проблему самої природи політичного лідерства, динаміки його розвитку, зв'язку з політичним керівництвом.

За роки незалежності в Україні створені владні інститути, які, відповідно до Конституції держави та інших законодавчих актів, здійснюють управління суспільством, складають певний адміністративно – управлінський процес. Але політична практика цього періоду не висунула жодного загальнонаціонального лідера, який був би здатним об'єднати всі верстви українського суспільства в боротьбі за дійсну демократію, соціальну справедливість та всенародний добробут. Перші два десятиліття української державної незалежності пов'язані з глибокою соціально-економічною кризою в суспільстві, а також гострою внутрішньополітичною кризою в країні, яка, фактично, розколола український народ. Стан життя більшості населення країни неухильно погіршувався. В цьому контексті варто, на наш погляд, підкреслити, що багатовікова історія людської цивілізації свідчить, що за більшістю соціальних потрясінь, великих перемін у суспільстві стоять визначні особливості та їх політичне елітне оточення. Політичний регрес і занепад могутніх держав також зумовлені діями і постатями політичних лідерів.

Із процесом подолання тоталітаризму у світі, роль інституту індивідуального політичного лідерства зростає. Лідерство можна розглядати в широкому розумінні – як здатність впливати на інших і на стан спільної діяльності – і у вузькому, коли лідер радикально впливає на стан справ у колективі і за багатьма якостями переважає інших. Варто наголосити, що в чистому вигляді політичних лідерів практично не буває. Портрет будь-якого лідера з часом «ретушується», адже крім популярності та вроджених здібностей, потрібні і зусилля пропаганди, і сформована громадська думка, і багато іншого. Також важливими є такі психологічні дані як вміння працювати з людьми, комунікабельність, вміння обирати свою команду помічників. Проте

найнебезпечнішим у діяльності сучасного політика, лідера є гра в політику, що, як правило, призводить до непередбачених наслідків. Нових лідерів за ці роки практично не з'явилося. В Україні зберігається традиція лідерської поведінки вождистського типу, заснована на харизмі та особистій відданості до персони, що втілює верховну владу. Процеси, що відбуваються в Україні, значно відрізняються від тих, що здійснюються в інших посттоталітарних країнах Європи і колишніх республіках СРСР. Князі, гетьмани, полководці, провідні політики здебільшого відігравали домінуючу роль у виборі шляхів суспільно-політичного розвитку країни. Серед політичних лідерів сучасної України можна виокремити два типи: «поступливий» – лідер консервативного типу, тобто такий, що під певним тиском намагається зберегти в країні раніше існуючу систему; «інверсійний» – лідер, якого визнають і сприймають через переслідування його владою чи критику з боку інших лідерів або політичних сил. Хоча в Україні, як і в багатьох інших країнах з подібною суспільно-політичною ситуацією, надто мало жінок-політиків, варто зазначити і розглянути тендерні (статеві) стереотипи сприйняття політичних подій, явищ, політичних лідерів, у тому числі політиків жінок. У складний для України період лідери повинні проявляти себе, доводити суспільству, що вони гідні бути його орієнтиром. Україні не вистачає лідера, який не тільки запропонував би стратегію виходу з кризи, а зумів консолідувати суспільство на її виконання. Однак, нестача професіоналізму лідера не допомагає йому в політичному прогнозуванні наслідків того або іншого тактичного або стратегічного кроку, у виявленні переваг обраних шляхів вирішення конкретних проблем, у визнанні у разі потреби власних прорахунків і обдуманому їх виправленні. Ще однією проблемою залишається недовіра народу ні владі, ні опозиції. Люди збагнули, що формуванням політичного лідера займаються всі, це є як бренд. Над образом працюють іміджмейкери, піар – компанії і т.п. Тобто, зараз є проблема в тому, що політичний лідер не є справжнім. Лідери партій бояться втратити рейтинг, тому придурюються і заради.

У різні часи політичне лідерство мало здатність змінювати взаємини політичних лідерів і державно-правових структур. Адже відомо, що політична сфера визначає формування правил і стереотипів поведінки, способи дії, ідеологію і психологію керівників різних рівнів, політичної еліти. Цей нормативний кодекс (який виробляється в процесі взаємовідносин) не лише матеріалізується в інститутах і механізмах влади, але й відтворюється в адміністративно-управлінській, економічній, духовній та моральній сферах, в структурах суспільного життя. Політичне лідерство в політологічному аспекті є не тим чи іншим „стилем керівництва”, а, в першу чергу, способом організації влади в демократичному суспільстві, механізмом встановлення взаємозв'язків між лідерами держави, елітами, партіями і рухами, керівниками різних рівнів та народом, який обирає (наймає) та легітимізує передачу їм всієї повноти влади. Лідерство як одна з політичних універсалій відрізняється від інших (зокрема, керівництва) своєю ефективністю і роллю.

Особливість дії політичного лідерства як чинника суспільно-політичного розвитку проявляється у здатності за допомогою ідей об'єднувати великі спільноти, згуртовувати націю – або спричиняти поділ суспільства на конфліктуючі сторони (прошарки, класи, страти, групи). Водночас стрижневим питанням тут є модернізаційна орієнтація щодо джерел формування відповідних соціальних механізмів, опори на впливові суспільні групи, визначення серед них провідних та домінуючих, таких, що виступають в якості соціального підґрунтя в реалізації поставлених цілей. Наприклад, такою метою може бути створення так званого середнього класу як опори у виробленні механізмів дії громадянського суспільства. Серед основних властивостей українських еліт і тенденцій щодо динаміки їх зміни найбільш характерними є, по-перше, утвердження орієнтації на сильну державу, здатну виступати не лише в якості соціального арбітра, але й задавати тон, основні контури і механізми перетворенням, що здійснюються. По-друге, тимчасове посилення ролі індустріальних (регіональних) еліт в розподілі ресурсів, який

супроводжувався перерозподілом впливу між елітами, де головна увага зосередилася навколо вибору тієї моделі суспільного розвитку, яку необхідно втілити в життя. Наступне — це трансформація відносин між елітними групами на конфліктні відносини в суспільстві та спроможність цих груп у складні, кризові моменти на інструментальному рівні проявляти прагматичну модернізованість, здатність до політичного компромісу. Зрештою, позбавлення середовища національної еліти від елементів, які 32 себе найбільш дискредитували, просування нагору політиків, які краще розуміють і формулюють сучасні проблеми.

Тенденція ототожнювати політику з державою обертається недооцінкою (або неадекватною оцінкою) ролі цих та інших організацій у суспільстві, що характерно для будь-якого етатизму, особливо тоталітарного чи авторитарного. Такий підхід призводить до викривлення уявлень про громадянське суспільство. Обґрунтовано не включаючи до нього державу, з нього не виправдано виключають і будь-яку політику, всю її ототожнюючи з державою. Тим часом, держава опікується не лише політикою. Її функції значно ширші й різноманітніші – особливо коли державно-адміністративно-правову систему відрізнити від політики. Розуміти таку відмінність вкрай важливо за умов модернізаційного варіанту розвитку українського суспільства. Об'єктами політики є різноманітні політичні проблеми. Вони можуть міститися в будь-якій сфері суспільного розвитку – економічній, міжнаціональній, духовній, конфесійній, управління суспільством тощо. Якщо їх неможливо вирішити а ні в правовому полі, а ні шляхом адміністрування, а ні за рахунок моральності, тоді затребуваними стають політичні інститути. Їх злагодженість, потенційна здатність до саморозвитку в залежності від рівня складності проблем, які виникають у суспільстві, зумовлюють той чи інший результат вирішення питань модернізаційної стратегії. Здатність до інституціональних змін тісно пов'язана з динамікою суспільного розвитку. Між ними існує складний двобічний зв'язок. Він знаходить свій прояв у готовності до сприйняття та

продукування інновацій у різних сферах суспільного життя. Підтримка динаміки суспільно-політичних та інших перетворень значною мірою пов'язана з дією інституту політичного лідерства. Як відомо, він добре розвинений в країнах традиційної демократії. В контексті загальних політичних і 35 соціокультурних цивілізаційних змін, які переживає сучасний світ, його значення суттєво зростає. Актуальним є підхід до проблеми політичного лідерства як до самостійного явища. Виникає потреба визначити його роль і місце в суспільно-політичному житті, окреслити якісні параметри та механізми його практичної дії в умовах модернізації українського суспільства.

Література:

1. Безрук О. О., Денисенко І. Д. Українське суспільство: теорія та практика демократичного транзиту. *Сучасне суспільство*. 2013. № 2. С. 13-27.
2. Бунецький Л. В. Особливості і проблеми трансформації інституційної системи в Україні: системний аналіз та світовий досвід. *Вісник Київського нац. університету ім. Т. Шевченка: Сер.: Філософія. Політологія*. 07/2011. Вип. 104 . С. 32-38 .
3. Воронянський О. В. Політичні інститути: механізм формування в конкурентному середовищі. *Сучасне суспільство*. 2014. Вип. 1. С. 15-28.
4. Воронянський О. В. Проблема формування політичних інститутів у контексті конкурентної боротьби еліт. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна*. 2012. № 1013. Сер. Питання політології. Вип. 21. С. 75-79.
5. Воронянський О.В., Бурмака В. П. Становлення сучасної партійної системи України. *Проблеми державотворення України: історія і сучасність*. Зб. ст. . /За ред. В. П. Бурмаки. 2001. Вип. 2. С. 8-16.
6. Воронянський О. В. Неоконсервативна модель державного регулювання економічних процесів: сутність та досвід. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2016. №. 177. С. 51-60.

7. Воронянський О. В. Проблема формування політичних інститутів у контексті конкурентної боротьби еліт. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології*. 2012. № 1013. Вип. 21. С. 75-79.

8. Моїсєєва Н. І. Соціально-комунікаційна діяльність як історико-суспільна практика. Х. : ХНТУСГ, 2015. 392 с.

9. Моїсєєва Н. І. Людина та сучасний комунікаційний простір. *Філософія спілкування : Філософія. Психологія. Соціальна комунікація*. 2014. № 7. С. 89-94.